

Renata Skoczek

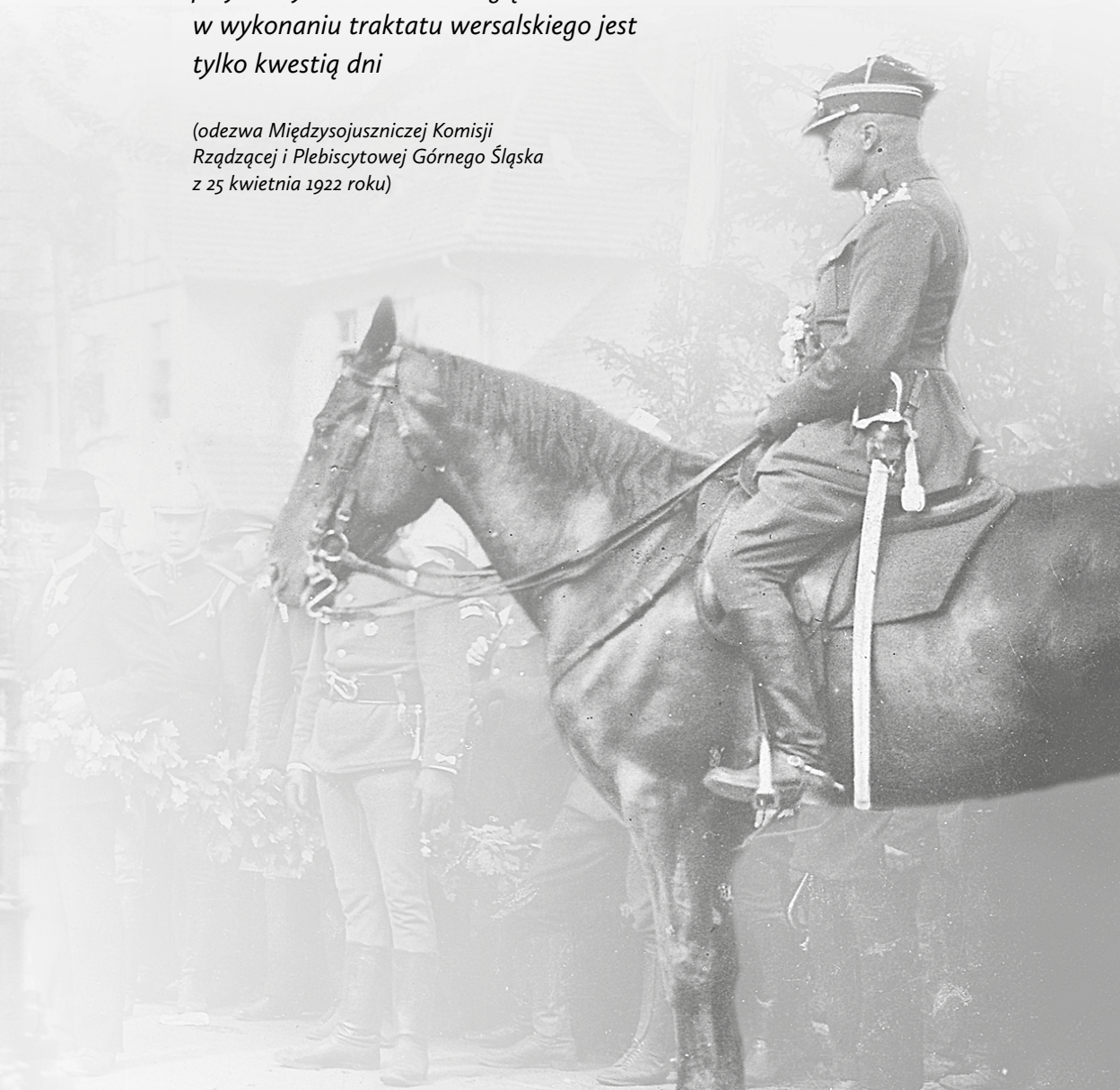
BRAMY 1922 DO POLSKI

”

*Oddanie części obszaru górnośląskiego
przyznanych Niemcom względnie Polsce
w wykonaniu traktatu wersalskiego jest
tylko kwestią dni*

*(odezwa Międzysojuszniczej Komisji
Rządzącej i Plebiscytowej Górnego Śląska
z 25 kwietnia 1922 roku)*

Renata Skoczek

BRAMY 1922 DO POLSKI

K A T A L O G W Y S T A W Y

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Katowice 2022

Copyright by Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddział w Katowicach

Publikacja jest katalogiem wystawy Bramy do Polski 1922 przygotowywanej przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach w setną rocznicę przyłączenia części Górnego Śląska do Rzeczypospolitej Polskiej

**Scenariusz wystawy,
koordynacja projektu:**

Renata Skoczek

Recenzja wystawy:

dr Mirosław Węcki

Projekt graficzny:

Bogusław Nikonowicz

Wykorzystano zbiory:

Archiwum Państwowego w Katowicach, Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach, Biblioteki Narodowej w Warszawie, Biblioteki Śląskiej w Katowicach, Grzegorza Grześkowiaka, Adama Kurusa, Muzeum Czynu Powstańczego w Górze Św. Anny Oddziału Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Muzeum Historii Katowic, Muzeum Miejskiego w Zabrze, Muzeum Śląskiego w Katowicach, Muzeum im. o. Emila Drobrego w Rybniku, Muzeum w Tarnowskich Górach, Narodowego Archiwum Cyfrowego

Podziękowania:

Anna Grabowska-Rygus, Grzegorz Grześkowiak, dr Krzysztof Gwóźdź, Piotr Hnatyszyn, Adam Kurus, Tadeusz Loster, Justyna Pawlas, dr Katarzyna Szawan

Wydawca:

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddział w Katowicach

Nakład:

2000 egzemplarzy

Druk:

Wydawnictwo Dukle, Bytom

ISBN:

978-83-8229-555-9 (druk)

ISBN:

978-83-8229-556-6 (pdf)

Zdjęcie na okładce:

Wkroczenie Wojska Polskiego do Katowic przez bramę powitalną 20 czerwca 1922, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach

Spis treści

- 5** Wstęp
- 7** Nowa granica na Górnym Śląsku
- 12** Przygotowania do zmiany państwowości
- 17** Powitanie Wojska Polskiego na granicy
- 20** Wkroczenie Wojska Polskiego do powiatu katowickiego
- 25** Wkroczenie Wojska Polskiego do Katowic
- 31** „Przybyłaś do nas Polsko!”
- 36** Uroczystości w Królewskiej Hucie (Chorzowie)
- 41** Objęcie powiatu tarnogórskiego, lublinieckiego i bytomskiego
- 45** Wkroczenie Wojska Polskiego do powiatu zabrzańskiego i pszczyńskiego
- 49** Uroczystości w powiecie rybnickim
- 55** Główne uroczystości państwowe
- 60** Akt pamiątkowy objęcia Górnego Śląska przez Rząd RP
- 64** Wizyta Naczelnika Państwa w Katowicach
- 69** Województwo Śląskie

Wstęp

W setną rocznicę przyłączenia części Górnego Śląska do Polski, Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Katowicach zrealizowało wiele projektów upamiętniających te wydarzenia. Jednym z nich jest wystawa **Bramy do Polski 1922** przygotowana w formie planszowej do ekspozycji wewnątrz budynków oraz do prezentacji w przestrzeni publicznej.

Ekspozycja przedstawia przebieg uroczystości przekazywania władzy oraz przyjmowania Wojska Polskiego na obszarze części Górnego Śląska, który decyzją Rady Ambasadorów z października 1921 roku, przypadł Polsce. Objęcie terenów przez Rzeczpospolitą następowało, zgodnie z decyzją Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej Górnego Śląska, strefami i odbywało się według ściśle określonego scenariusza. Na początku wkraczała policja państwowa, kolejno następowało podpisanie protokołu przekazania władzy, następnie wojska sojusznicze opuszczały teren, a na końcu wkraczała armia.

Uroczystości powitania Wojska Polskiego, przygotowane z wielkim rozmachem we wszystkich obejmowanych miastach i miejscowościach górnośląskich, odbyły się od 20 czerwca do 4 lipca 1922 roku. Symbolem tych wydarzeń

były bramy powitalne, wznoszone na wzór łuków triumfalnych, których zbudowano ponad dwieście dwadzieścia. Niektóre z nich były niezwykle monumentalne i pomysłowe, wszystkie zostały bogato przyozdobione symbolami narodowymi i śląskimi.

Po wkroczeniu wojska kolejnym etapem obejmowania części Górnego Śląska przez Polskę były oficjalne uroczystości z udziałem najwyższych władz państwowych. Wystawa prezentuje wydarzenia, które miały miejsce 16 lipca 1922 roku w Katowicach. Część ekspozycji została poświęcona wizycie Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego, który na katowickim Rynku 27 sierpnia odznaczył najwyższymi odznaczeniami najbardziej zasłużonych powstańców i działaczy narodowych.

Niniejsza publikacja jest katalogiem wystawy powiększonym o zdjęcia i dokumenty, które nie zmieściły się na planszach wystawienniczych.

Nowa granica na Górnym Śląsku

Po ogłoszeniu 20 października 1921 roku decyzji o podziale Górnego Śląska komisja delimitacyjna rozpoczęła pracę nad wytyczeniem linii demarkacyjnej w terenie. Do czasu przekazania Polsce i Niemcom przyznanych powiatów na dawnym obszarze plebiscytowym stacjonowały wojska francuskie, brytyjskie i włoskie, a władzę sprawowała Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa Górnego Śląska. Decyzją mocarstw sojusznicznych Polska i Niemcy zostały zobowiązane do zawarcia umowy regulującej kwestie mniejszości narodowych i stosunków gospodarczych na tym terenie. Podpisanie w Genewie w dniu 15 maja 1922 roku dokumentu zwanego konwencją genewską pozwoliło na podjęcie konkretnych działań, zmierzających do sfinalizowania podziału regionu.

⬆️ Żołnierze francuscy na rynku w Katowicach, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

⬆️ Mapa z polsko-niemiecką granicą na Górnym Śląsku ogłoszoną jesienią 1921 roku, zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie

- Generał Henri Le Rond, przewodniczący Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej Górnego Śląska, z oficerami francuskimi, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach
- Pieniądze zastępcze gminy Kończyce (obecnie dzielnica Zabrze), wyemitowane na pamiątkę ustalenia polsko-niemieckiej granicy w 1922 roku, zbiory Muzeum Miejskiego w Zabrzu

WYDAWCA SPÓŁNOSPÓLNIE W WARSZAWIE

WYDAWCA SPÓŁNOSPÓLNIE W WARSZAWIE

Przygotowania do zmiany państwowości

W dniu 15 czerwca 1922 roku zostały ogłoszone *Zarządzenia w przedmiocie oddania przez Komisję Międzysojuszniczą Rządzącą i Plebiscytową Górnego Śląska obszarów przyznanych Niemcom i Polsce*. Według dołączonego do dokumentu planu wyjazdu wojsk sojuszniczych obejmowanie obszaru plebiscytowego miało się dokonać w sześciu etapach dla Niemiec i pięciu dla Polski. Przejmowanie poszczególnych stref zamierzano realizować według ściśle określonego scenariusza. Po rozwiązaniu policji plebiscytowej miała wkraczać policja państwowa, a wojska koalicyjne były zobligowane do opuszczenia strefy. Następnie miało się odbyć protokolarne przekazanie władzy administracyjnej przez przedstawicieli Komisji Międzysojuszniczej przedstawicielowi rządu i wymiana flag państw sprzymierzonych na flagę państwową. Działania miało zakończyć wkroczenie wojska.

- ⬆️ Wieczorem 16 czerwca 1922 roku do Katowic wkroczyły pierwsze oddziały polskiej policji pod dowództwem płk. Stanisława Młodnickiego. Następnego dnia rozwiązano polsko-niemiecką Policję Górnego Śląska i utworzono Policję Województwa Śląskiego, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

- 🔴 W dniu 19 czerwca 1922 roku nastąpiło przekazanie władzy w powiecie katowickim przez przedstawiciela Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej reprezentantowi rządu polskiego w obecności Wojciecha Korfantego (stoi trzeci od prawej) i Józefa Rymera (stoi piąty od lewej), zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

▲ Tłum oczekujący przed siedzibą kontrolera powiatowego przy ul. Warszawskiej w Katowicach na historyczny moment wywieszenia polskiej flagi, która zastąpiła flagi brytyjską, francuską i włoską, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

⬆️ Generał Henri Le Rond z francuskimi oficerami przyjmuje ostatnią defiladę wojska francuskiego na rynku w Katowicach przed opuszczeniem miasta, które nastąpiło 19 czerwca 1922 roku, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

Powitanie Wojska Polskiego na granicy

We wtorek 20 czerwca 1922 roku o godzinie 8.00 granicę Rzeczypospolitej Polskiej z obszarem plebiscytowym na moście nad Brynicą pod Szopienicami (obecnie dzielnica Katowic) przekroczyły pierwsze oddziały straży przedniej, a kwadrans później przybył gen. Stanisław Szeptycki na czele oddziałów Wojska Polskiego. Żołnierzy witał tłum Polaków z wojewodą śląskim Józefem Rymerem, posłem Wojciechem Korfantym, członkami Komitetu Przyjęcia Wojsk Polskich, kierownictwem Związku Byłych Powstańców, w otoczeniu pocztów sztandarowych licznych stowarzyszeń i związków. Po uroczystych przemówieniach przy dźwiękach hymnu państwowego powstańców śląski symbolicznie zerwał młotem biało-czarny żelazny łańcuch – symbol niemieckiej niewoli. Następnie w kościołach na Górnym Śląsku oraz w Krakowie rozległy się dzwony.

- ⬆️ Jako pierwsze granicę państwową przekroczyły oddziały straży przedniej, m.in. samochody pancerne, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

- ⬇️ Generał Stanisław Szeptycki przed biało-czarnym żelaznym łańcuchem – symbolem niemieckiej niewoli, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach

- Przy szpalerze zgromadzonych tłumnie Polaków gen. Stanisław Szeptycki przejechał przez bramę powitalną na moście granicznym pod Szopienicami, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

Wkroczenie Wojska Polskiego do powiatu katowickiego

Przy drodze od granicy państwowej do Katowic mieszkańcy okolicznych miejscowości ustawieni wzdłuż trasy przemarszu obrzucali wojsko kwiatami i witali żołnierzy okrzykami radości. Na trasie liczącej ponad 9 km wiodącej przez Szopienice, Roździeń i Zawodzie (obecnie dzielnice Katowic) stawiano liczne bramy powitalne, przez które przechodziła kolumna, na której czele jechała konno orkiestra wojskowa. Za nią podążały oddziały wojska i powstańcy pod dowództwem mjr. Jana Ludygi-Laskowskiego, następ-

***Dla Śląska była to jedna wielka uroczystość.
Nieliczone ilości bram triumfalnych i sztandarów
ilustrowały uczucia ludności polskiej***

(wspomnienia Jana Benisza)

- ▲ Jedną z najbardziej oryginalnych bram powitalnych była brama w Zawodziu (obecnie dzielnica Katowic), zbudowana z węgla kamiennego, przy której stali górnicy z zapalonymi lampkami górniczymi, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

nie chłopskie banderie w strojach ludowych oraz przedstawiciele licznych organizacji i stowarzyszeń, a na końcu reprezentanci władz. W tym dniu uroczystości powitania wojska i polskich władz zorganizowano w wielu miejscowościach powiatu katowickiego.

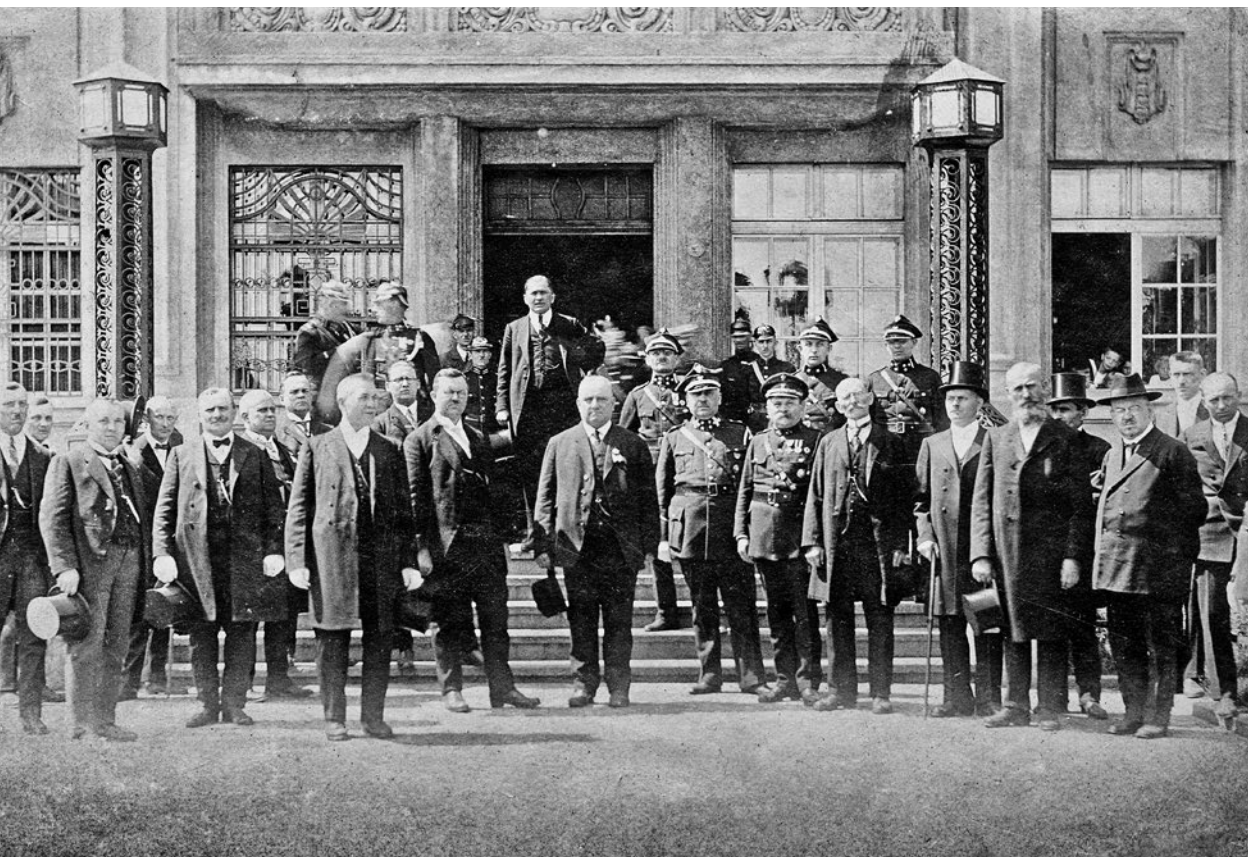
- ▲ Brama powitalna wystawiona przez Dąbrówkę Małą (obecnie dzielnica Katowic), zbiory Muzeum Czynu Powstańczego w Górze św. Anny Oddziału Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu
- ▶ Brama powitalna wystawiona przez gminę Załęże (obecnie dzielnica Katowic) na powitanie Wojska Polskiego, 20 czerwca 1922 roku. Po drugiej stronie bramy widniał napis „Żołnierzu polski! Ciebie witamy na ziemi śląskiej krwią przesiąkniętej. Ojczyźnie i Tobie hołd składamy za czyny Wasze sprawy świętej”, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

Orzeł pruski ustępuje
Z naszej gleby praplastowej.
Orzeł Biały się raduje
Walczyć o resztkę...gotowy.

Restauracja Restaurant

Destylacja R. Kanałier Destillation

⬆ Przedstawiciele władz gminnych przed ratuszem w Chorzowie (Starym) w oczekiwaniu na przybycie Wojska Polskiego w dniu 20 czerwca 1922 roku, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

Wkroczenie Wojska Polskiego do Katowic

Przed południem 20 czerwca 1922 roku na granicy miasta gen. Stanisława Szeptyckiego powitały władze Katowic. Jako pierwszy przemawiał burmistrz Alfons Górnik, a następnie w języku niemieckim przewodniczący Rady Miasta dr Max Reichel. Następnie pochód przeszedł ul. Warszawską i wkroczył na rynek, gdzie została wybudowana okazała brama powitalna z napisem „Niech żyje Polska – Niech żyje Górny Śląsk”. Oddziały wojska weszły na rynek przy dźwięku orkiestr wojskowych i trębaczy, mijając szpaler tłumów ustawionych wzdłuż ul. Warszawskiej.

***Trębacze, fanfary, stukot kopyt końskich, szcęk oręża,
furkot barwnych proporców – elektryzuje masy***

(Wspomnienia Ignacego Kowalczewskiego)

⬆️ Generał Stanisław Szeptycki ze sztabem wjeżdża na czele Wojska Polskiego ul. Warszawską na rynek w Katowicach, zbiory Muzeum Czynu Powstańczego Oddziału Muzeum Śląska Opolskiego w Górze św. Anny

⬆ Pluton trębaczy na koniach siwej maści wjeżdża ul. Warszawską na katowicki rynek, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach

▲ Oddział powstańców śląskich maszeruje z bronią, która została symbolicznie złożona przed gen. Stanisławem Szeptyckim, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach

▶ Oddział piechoty maszeruje pod bramą powitalną ustawioną na ul. Warszawskiej, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

- ▲ Banderia w śląskich strojach ludowych w uroczystej defiladzie podczas wkraczania Wojska Polskiego do Katowic, zbiory Muzeum Historii Katowic w Katowicach
- ◀ Wstążka dla uczestników uroczystości powitania Wojska Polskiego w Katowicach 20 czerwca 1922 roku, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

„Przybyłaś do nas Polsko!”

Główne uroczystości powitania Wojska Polskiego odbyły się 20 czerwca 1922 roku w południe na katowickim rynku. Po przegłądzie oddziałów wojskowych rozpoczęła się uroczysta msza polowa przy ołtarzu usytuowanym na budynku teatru, którą odprawił ks. Teodor Kubina, proboszcz parafii NMP w Katowicach. Głównym punktem programu była mowa powitalna wygłoszona przez Wojciecha Korfantego, na którą odpowiedział siedzący na koniu gen. Stanisław Szeptycki. Następnie na ul. 3 Maja odbyła się defilada wojskowa, a oficjalni goście zostali zaproszeni na uroczyste śniadanie w pobliskim hotelu Savoy. Po południu w parku im. Tadeusza Kościuszki mieszkańcy miasta wzięli udział w zabawie ludowej. Dzień zakończył się uroczystym obiadem wydanym przez Związek Oficerów Rezerwy.

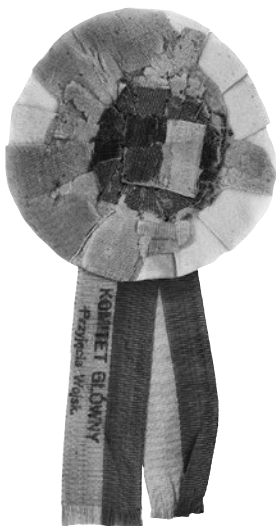

- ↗ Oddziały Wojska Polskiego na rynku w Katowicach podczas polowej mszy św. odprawianej przed budynkiem teatru, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach
- ↖ „Przybyłaś do nas, Polsko! Z sercem przepętnionym czią nabożną witamy Cię, Matko-Ojczyzno” (Wojciech Korfanty w przemówieniu na rynku w Katowicach 20 czerwca 1922 roku), zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach
- ↙ Ołtarz polowy na budynku Teatru, przy którym stoi ks. Jan Kapica, ks. Aleksander Skowroński, ks. Emanuel Krzoska, po prawej widoczny powstaniec z mieczem o długości 180 cm ważącym 10 kg, który został wręczony gen. S. Szeptyckiemu od powstańców powiatu katowickiego jako symbol złożenia broni, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

⬆️ Generał Stanisław Szeptycki podczas uroczystości na rynku w Katowicach, 20 czerwca 1922 roku, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach

- ▶ „Koło ołtarza zbierają się przedstawiciele władz, stowarzyszeń, gości zagranicznych – w ogóle wszyscy będący szczęśliwymi posiadaczami kart legitymacyjnych uprawniających do uczestnictwa w uroczystości »z bliska«” („Katolik” 1922, nr 74). W grupie widoczny artysta malarz Stanisław Ligoń, zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego

- ◀ Kotyliczka dla uczestników uroczystości w Katowicach 20 czerwca 1922 roku, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

Uroczystości w Królewskiej Hucie (Chorzowie)

W południe 23 czerwca 1922 roku od strony Katowic Wojsko Polskie pod dowództwem gen. Kazimierza Horoszkiewicza wkroczyło do Królewskiej Huty (obecnie Chorzów). Na granicy miasta przy bramie powitalnej odbyły się oficjalne uroczystości, w których uczestniczyli wojewoda śląski Józef Rymer oraz przedstawiciele władz miejskich i starosta świętochłowski dr Józef Potyka. Następnie pochód przemaszerował pod ratusz na rynku i dalej, do obecnej ul. Wolności, gdzie wybudowano najbardziej okazałą bramę na Górnym Śląsku. Na placu koszarowym przy obecnej ul. Dąbrowskiego została odprawiona uroczysta msza polowa. Po południu oficerowie, żołnierze i przedstawiciele władz zostali ugostzeni obiadem przez miejscowy cech rzeźnicki, a wieczorem w parku na Górze Redena odbył się festyn.

- ▶ Brama powitalna na obecnej ul. Wolności, która miała oryginalną konstrukcję z trzema galeriami, na których stali górnik i hutnik oraz dzieci obsypujące żołnierzy kwiatami, zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego

Sercem i dusza

przy jmują Was

Wstąpcie przezemnie w gościnne progi nasze!

Armja Polska!

Witajcie Polskie.

◀ „71-letnia p. Golasiowa z Klimzowca ubrana w piękny strój narodowy, wręczyła na tacy chleb i sól, witając staropolskim zwyczajem p. generała w imieniu niewiast polskich” („Górnoślązak” 1922, nr 143). Petronela Golasiowa w śląskim stroju ludowym, zbiory Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu

▶ „Jeżeli przyjęcie wojska polskiego na Śląsku było w Katowicach najuroczystsze, to stolicy województwa mało co ustępowała Królewska Huta, największe wówczas miasto województwa śląskiego” (ks. E. Szramek, *Uroczyste objęcie Górnego Śląska przez Polskę w 1922 roku*)

- ▲ W uroczystości w Królewskiej Hucie wziął udział gen. Stanisław Szeptycki, który przy bramie powitalnej na ul. Wolności odbierał defiladę, zbiory Muzeum Czynu Powstańczego w Górze św. Anny Oddziału Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu

Objęcie powiatu tarnogórskiego, lublinieckiego i bytomskiego

Trzecią strefę terenów przyznanych Polsce Wojsko Polskie zajęło 26 czerwca 1922 roku. W Brzezinach gen. Szeptycki wraz ze sztabem i towarzyszącymi mu dziennikarzami i fotografami odebrał defiladę, a następnie wyruszył do Piekar Śląskich. Do Tarnowskich Gór oddziały 27 Pułku Piechoty pod dowództwem płk. Edwarda Nowaka wkroczyły od strony Siewierza. Do Lublińca wojsko pod dowództwem płk. Włodzimierza Bokszczanina weszło od strony Częstochowy. Po głównych uroczystościach na rynku w Tarnowskich Górach gen. Szeptycki udał się do Lublińca. W drodze do tego miasta przejechał przez ponad dwadzieścia bram. W tym dniu wojsko pod dowództwem gen. Kazimierza Horoszkiewicza zajęło również gminy powiatu bytomskiego: Wielkie Hajduki (obecnie dzielnica Chorzowa), Świętochłowice, Chropaczów i Lipiny (obecnie dzielnice Świętochłowic) oraz Łagiewniki (obecnie dzielnica Bytomia).

⬆ Powitanie Wojska Polskiego na czele z płk. Włodzimierzem Bokszczańinem na granicy państwowej w Herbach przez starostę lublinieckiego Kazimierza Niegolewskiego, 26 czerwca 1922 roku, zbiory Adama Kurusa

◀ Oddziały 27 Pułku Piechoty wkroczyły do Tarnowskich Gór 26 czerwca 1922 roku, zbiory Muzeum w Tarnowskich Górach

◀ Banderia w śląskich strojach ludowych w defiladzie na rynku w Tarnowskich Górach przed gen. Szeptyckim, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach

⬆️ Orkiestra wojskowa 27 Pułku Piechoty na rynku w Tarnowskich Górach podczas uroczystości wkroczenia Wojska Polskiego, zbiory Muzeum w Tarnowskich Górach

Wkroczenie Wojska Polskiego do powiatu zabrzańskiego i pszczyńskiego

Zajmowanie czwartej strefy rozpoczęło się 28 czerwca 1922 roku od wkroczenia oddziałów Wojska Polskiego pod dowództwem gen. Kazimierza Horoszkiewicza do przyznaczonych Polsce skrawków powiatu zabrzańskiego – Rudy i Orzegowa (obecnie Ruda Śląska). Następnego dnia odbyły się uroczystości w powiecie pszczyńskim, które rozpoczęły się na moście granicznym nad Wisłą pod Goczałkowicami. Do Pszczyny wojsko przybyło pod dowództwem gen. Szepetyckiego. Do Mikołowa żołnierzy wprowadził gen. Horoszkiewicz. W obu miastach odprawiono uroczyste msze polowe, a miejscowe władze i powstańcy uroczystie powitali wojsko. W Pszczynie odbyła się deflada wojskowa, a po południu zabawa w plenerze. W Mikołowie oficerów podjęto obiadem w ogrodzie firmowym drukarni i wydawnictwa Karola Miarki.

📍 Brama powitalna w Pszczynie, ufundowana przez księcia Hansa Heinricha XV von Pless, zbiory Biblioteki Śląskiej Katowicach

⬆ Uroczystości powitania Wojska Polskiego na rynku w Pszczynie,
29 czerwca 1922 roku, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

- ▲ Prezes miejscowego koła Związku Byłych Powstańców i były powiatowy komendant POWGŚI. Stanisław Krzyżowski symbolicznie złożył broń, przekazując gen. Szeptyckiemu udekorowany kwiatami karabin, zbiory Muzeum Czynu Powstańczego w Górze św. Anny Oddziału Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu

Uroczystości w powiecie rybnickim

Po przejęciu przez władze polskie ostatniej strefy w dniu 3 lipca 1922 roku na rynku w Rybniku podpisano końcowy protokół objęcia przez władze polskie obszarów przyznanych Polsce. Dokument sporządzony w Opolu w imieniu Komisji Międzysojuszniczej podpisał kontroler powiatowy, a Polskę reprezentował wojewoda śląski.

Następnego dnia odbyły się uroczystości wkroczenia Wojska Polskiego do powiatu rybnickiego i skrawka powiatu raciborskiego. Wojsko przyjechało koleją do Orzesza i przemaszerowało pod dowództwem mjr. Otto Matuszka do Rybnika, gdzie miały miejsce główne uroczystości z udziałem gen. Stanisława Szeptyckiego. Tego dnia oddziały wojska uroczyście wkroczyły do Wodzisławia i Żor. W powiecie rybnickim na powitanie polskich żołnierzy wzniesiono najwięcej, bo aż 120 bram powitalnych.

- ▶ Protokół przekazania Polsce obszarów górnośląskich w imieniu Międzysojuszniczej Komisji podpisał 3 lipca 1922 roku kontroler powiatowy płk Demetrio Asinari di Bernezzo, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

Legitymacja

uprawniająca do wstępu na rynek
w dniu przyjęcia wojsk polskich
w Rybniku, dnia 4. lipca 1922 r.

Komitet przyjęcia.

- ◀ Wstęp na główne uroczystości podczas wkraczania Wojska Polskiego był za okazaniem legitymacji, zbiory Muzeum im. o. Emila Drobnego w Rybniku
- ▶ Pierwsza z trzech bram powitalnych w Rybniku, ustawiona na ul. Krakowskiej na tle kościoła pw. św. Antoniego z Padwy, zbiory Muzeum im. o. Emila Drobnego w Rybniku

▲ Mieszkańcy w strojach ludowych na rynku w Rybniku podczas uroczystości wkroczenia Wojska Polskiego 4 lipca 1922 roku, pośrodku Młoda Para, która w tym dniu wzięła ślub, zbiory Muzeum im. o. Emila Drobnego w Rybniku

- Trzy szwadrony 2 Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich pod dowództwem rtm. Józefa Młodeckiego wkroczyły do Wodzisławia 4 lipca 1922 roku w południe, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

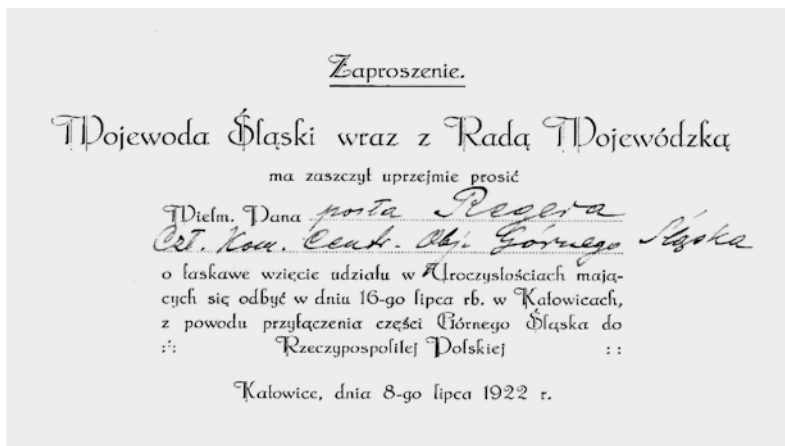
📍 Uroczystości na rynku w Wodzisławiu, 4 lipca 1922 roku,
zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

Główne uroczystości państwowe

W niedzielę 16 lipca 1922 roku w Katowicach odbyły się główne uroczystości państwowe objęcia części Górnego Śląska przyznanego Polsce. O godzinie 6.00 rano orkiestry wojskowe odegrały na ulicach miasta pobudkę. Z Warszawy specjalnym pociągiem przybyli oficjalni goście: przedstawiciele rządu polskiego i Sejmu. Powitali ich wojewoda śląski Józef Rymer, gen. Stanisław Szeptycki i burmistrz Katowic Alfons Górnik z przedstawicielami rady miejskiej. Na miejskim placu sportowym naprzeciwko parku im. Tadeusza Kościuszki została odprawiona msza polowa, po której nastąpiło podpisanie pamiątkowego aktu objęcia Górnego Śląska przez Polskę. Następnie pochód ruszył do centrum miasta, gdzie odbyły się kolejne części bogatego programu, m.in. spotkanie władz wojewódzkich z przedstawicielami rządu. Późno wieczorem po uroczystym raucie ministrowie i posłowie odjechali do Warszawy.

- ▲ Przedstawiciele władz państwowych na uroczystej mszy polowej. Od lewej stoją: minister Stanisław Ossowski, gen. Kajetan Bolesław Olszewski, minister spraw wewnętrznych Antoni Kamiński, który reprezentował Naczelnika Państwa i prezesa Rady Ministrów, marszałek Sejmu Ustawodawczego Wojciech Trąpczyński, wicemarszałek Sejmu Andrzej Maj, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

- ▲ Zaproszenie na uroczystości przyłączenia części Górnego Śląska do Polski w dniu 16 lipca 1922 roku, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach

PROGRAM

Uroczystości objęcia Górnego Śląska przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej w Katowicach

I. W sobotę, dnia 15. lipca 1922 r.

1. jako w wigilję dnia uroczystości odbędzie się
Capstrzyk muzyk wojsk. i ewwilnych z lampionami o godzinie 8 wiecz. Punkt zborny w rynku o godzinie 8 wieczorem.
2. **Przedstawienie w Teatrze Miejskim** zespołu warszawskiego „Teatru „Reduta“ początek o godzinie 7 1/2 wieczorem. Blizsze szczegoly podadzą afisze.

II. W niedzielę, dnia 16. lipca 1922 r.

godzina 7.30 rano: Powitanie Delegacji Stowarzyszeń z Warszawy na dworcu kolejowym,

godzina 8 rano: Powitanie na dworcu Przedstawicieli Rządu i Sejmu Polskiego,

godzina 9 rano: Na miejskim placu sportowym obok parku Kościuszki (Südpark)

Uroczyste nabożeństwo z kazaniem

Akt symboliczny przejęcia G. Śląska przez Rząd Polski i podpisanie aktu pamiątkowego,
wręczenie daru Sejmu ustawodawczego Województwu Śląskiemu,
wręczenie adresu panu Posłowi Korfantemu

następnie

Pochód uczestn. uroczyst. do miasta ulicami Beatestr. — Grünstr. — Mikołowską — Moltkego — pl. Wilhelma — ul. Grundmanna — na Rynek — ul. Fryderykowską,

godzina 1 w południe: Przedstawienie władz miejscowych Przedstawicielom Rządu w sali Sejmowej Województwa ul. Holtaja.

godzina 4 popoł.:

koncert i zabawa ludowa

w parku Kościuszki (Südpark) i
match footballowy

między Drużynami Sportowymi „Pogoń“ z Katowic i klubem sportowym „Strzelec“ z Wilna na boisku miejskim obok Südparku,

godzina 6 wieczorem:

Przedstawienie w Teatrze Miejskim zespołu Teatru warszawskiego „Reduta“ (blizsze szczegoly podadzą afisze),

godzina 8 wieczorem: Odjazd warszawskich Delegacji Stowarzyszeń,

godzina 8 1/2 wieczorem: Zebranie Towarzystwie w salach „Reichshalle“ za zaproszeniami,

godzina 10.40 wieczorem: Odjazd Przedstawicieli Rządu i Sejmu do Warszawy.

Wojewódzki Komitet Uroczystości Dnia Objęcia Górnego Śląska.

Drukiem Nar. Partji Rob. „Polak“ w Katowicach.

⬆️ Program uroczystości objęcia Górnego Śląska przez władze polskie w dniu 16 lipca 1922 roku, zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie

⬆️ O godzinie 11.00 pochód przemaszerował obecnymi ulicami Kościuszki, Żwirki i Wigury, Mikołowską przez pl. Wolności i ul. 3 Maja do rynku, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach

⬆️ Na skrzyżowaniu ulic 3 Maja i Wawelskiej przedstawiciele władz i gen. Szeptycki utworzyli trybunę honorową, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach

Akt pamiątkowy objęcia Górnego Śląska przez Rząd RP

Najważniejszą częścią uroczystości połączenia Górnego Śląska z Rzeczpospolitą, które odbyły się 16 lipca 1922 roku, było podpisanie pamiątkowego aktu. Ozdobny dokument przygotował na papierze czerpanym artysta malarz Stanisław Ligoń. Po zakończeniu oficjalnych przemówień i odczytaniu aktu podpisy złożyli w pierwszej kolejności przedstawiciel rządu polskiego, marszałek Sejmu RP, wojewoda śląski oraz członkowie rządu. Na drugiej karcie dokumentu podpisali się pozostali członkowie rządu, posłowie i oficjalni delegaci z całej Polski. Pozostali uczestnicy uroczystości mieli możliwość złożenia podpisów w tymczasowej siedzibie Urzędu Województwa Śląskiego (obecnie budynek Akademii Muzycznej w Katowicach). Na akcie widnieje 160 podpisów przedstawicieli władz państwowych, wojska, duchowieństwa i delegatów z całej Polski.

- ▶ Pierwsza karta pamiątkowego *Aktu Objęcia Górnego Śląska przez Rząd RP*, zbiory Archiwum Państwowego w Katowicach

TRAKTAT POKOJU MIĘDZY WŁOCARSTWAMI SPRZY-
MIERZONEMI I STOWARZYSZONEMI A NIEMCAMI POD-
PISANY W WERSALI W DNIU 28 CZERWCA 1919 R. OPARTY
NA UŚWIĘCONYCH ZASADZIE SAMOSTANOWIENIA NARODÓW
POSTĄPIŁ W ARTYKULE 38. ODWOŁANIE SIĘ DO **LUDNOŚCI**
GÓRNEGO ŚLĄSKA CELEM STwierDZENIA JEJ WOLI CO DO PRY-
NALEŻNOŚCI PAIŃSTWOWEJ. NA PODSTAWIE PLEBISYTU OD-
BYTEGO W DNIU **20 MARCA 1921** KONFERENCJA AMBASADORÓW
UPĘLNOWOCONORA PRZEZ **RADĘ NAJWYŻSZĄ** POWOZIŁA DECY-
ZJĘ PODZIAŁU **GÓRNEGO ŚLĄSKA** NA PODSTAWIE KTÓREJ
ZIEMIE POWIATÓW **RACIBORSKIEGO**, (część) **RYBNICKIEGO**,
PSZCZYŃSKIEGO, **KATOWICKIEGO**, **ZABRSKIEGO**, **GLIWICKIEGO**,
BYTOMSKIEGO (część) **TARNOGÓRSKIEGO** I **LUBLINIĘSKIEGO** PRZY-
ZNAWO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ. KU SPAMIĘTIENIU
UROCZYSTOŚCI OBZĘCIA TYCH ZIEM, KTÓRE W WYŚL. WY-
RAŻONEJ WOLI LUDNOŚCI ŁACZĄ SIĘ ZPOWROTEM Z
WACIERZĄ DOKUMENT NIEMIEZSY ZOSTAŁ SPORZĄDZO-
RY PRZEZ UCZESTNIKÓW UROCZYSTOŚCI.

DZIAŁO SIĘ W **KATOWICACH**, DNIA **SZESNASTEGO LIPCA**
ROKU **TYSIĄC DZIEWIĘCIEŚĆ DZIEDZIEŚTEGO DRUGIEGO**.

*Określenie, Ma. i. s. l. -
Pud. i. s. l. G. i. s. l. P. i. s. l. z.*

*Wojnicki, Traupnicki
M. i. s. l. z. G. i. s. l. z. P. i. s. l. z.*

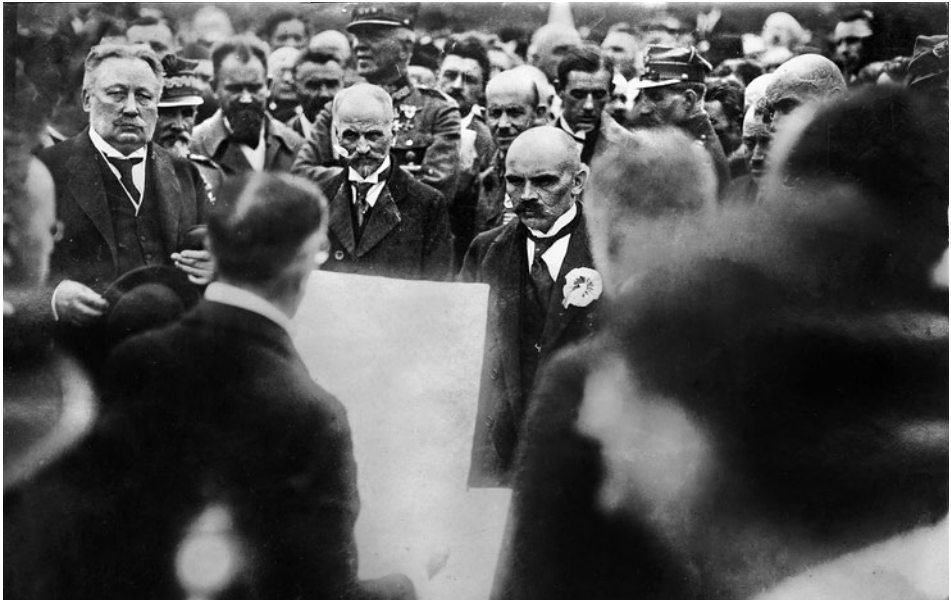
*Rudolf, J. i. s. l. z.
J. i. s. l. z. P. i. s. l. z.*

*Prokla, Rydzki
Ma. i. s. l. z. P. i. s. l. z. G. i. s. l. z.
Wojnicki, Traupnicki*

*Wojnicki, Traupnicki
M. i. s. l. z. G. i. s. l. z. P. i. s. l. z.*

*Wojnicki, Traupnicki
M. i. s. l. z. G. i. s. l. z. P. i. s. l. z.*

*Wojnicki, Traupnicki
M. i. s. l. z. G. i. s. l. z. P. i. s. l. z.*

- ▲ Przemowa ministra Antoniego Kamieńskiego, na stole leży *Akt Objęcia Górnego Śląska przez Rząd RP*, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach
- ▢ Członek Rady Wojewódzkiej Emil Caspari odczytuje pamiątkowy *Akt Objęcia Górnego Śląska przez Rząd RP* przed wojewodą śląskim Józefem Rymerem i przedstawicielami władz państwowych, zbiory Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach
- ◀ „Na stole wielka czerwona teka z napisem: Akt zjednoczenia Górnego Śląska z Rzeczpospolitą Polską. Straż trzymają górnicy w strojach odświętnych, o twarzach surowych i skupionym wyrazie” (ks. E. Szramek, *Uroczyste objęcie Górnego Śląska*, s. 35), zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

Wizyta Naczelnika Państwa w Katowicach

Oficjalne obchody przyłączenia części Górnego Śląska do Polski zakończyła wizyta Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego na Górnym Śląsku, której kulminacyjnym punktem były uroczystości w Katowicach w niedzielę 27 sierpnia 1922 roku. Po oficjalnym powitaniu na dworcu kolejowym na rynku została odprawiona uroczysta msza polowa, którą celebrował ks. Teodor Kubina. Następnie odbyła się dekoracja odznaczeniami państwowymi wybranych powstańców i zasłużonych działaczy narodowych, defilada wojskowa oraz uroczyste śniadanie dla oficjalnych gości.

- ▶ Naczelnik Józef Piłsudski wysłuchuje mszy polowej na rynku w Katowicach, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach

- Naczelnik Józef Piłsudski odczytuje listę odznaczonych powstańców, zbiory Biblioteki Śląskiej w Katowicach
- Karta upoważniająca do wstępu na rynek w Katowicach na uroczystości z udziałem Naczelnika Państwa, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

▲ Dekoracja odznaczeniami Orderu Virtuti Militari i Krzyżem Walecznych przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego zasłużonych powstańców na rynku w Katowicach, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

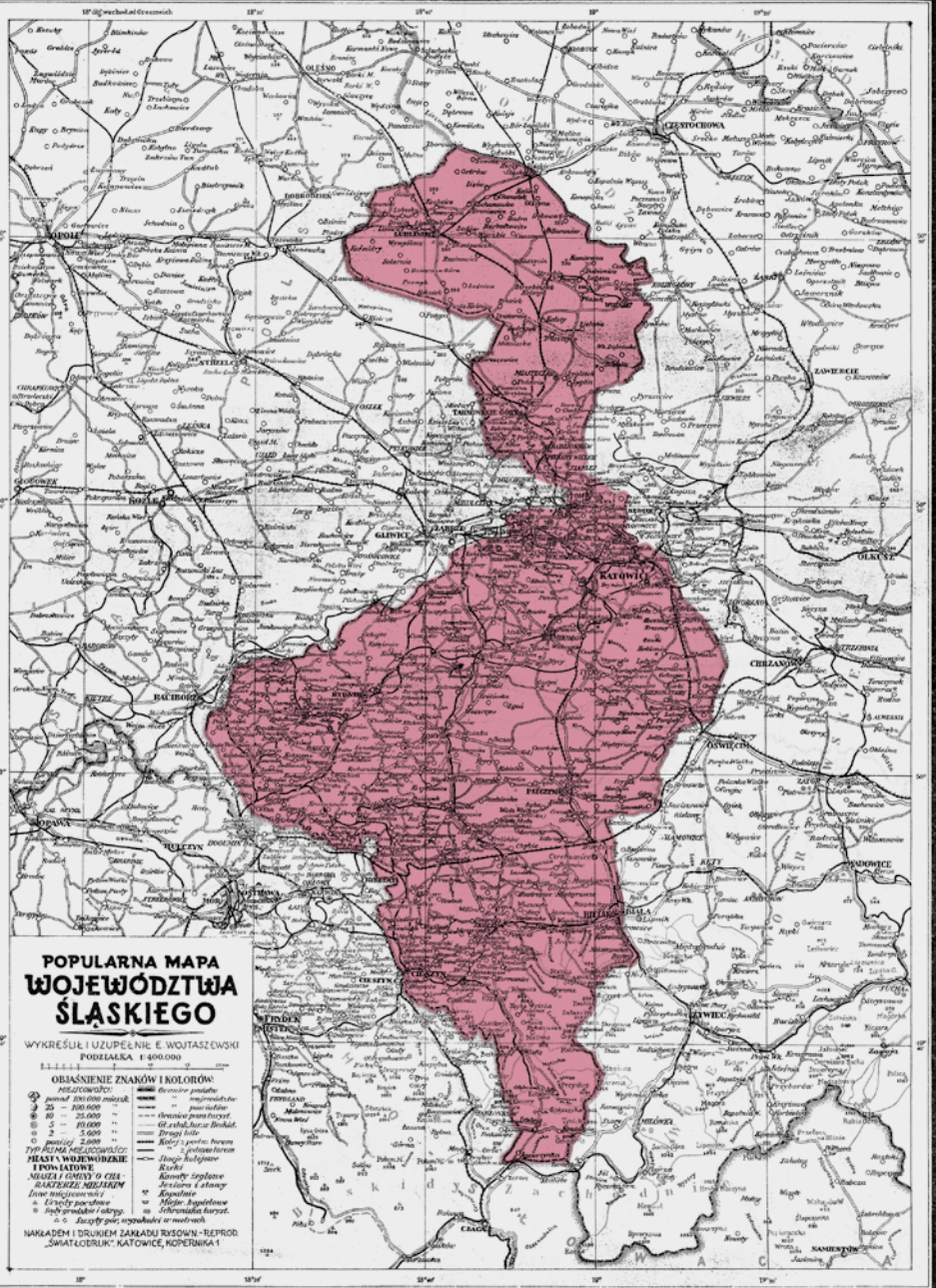

- ⬆ Generał Stanisław Szeptycki dekoruje na katowickim rynku zasłużonych powstańców podczas uroczystej wizyty Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach
- ⬅ Srebrny Krzyż Orderu Virtuti Militari – odznaczenie, którym Naczelnik Państwa Józef Piłsudski udekorował zasłużonych powstańców na rynku w Katowicach 27 sierpnia 1922 roku, zbiory Grzegorza Grześkowiaka

Województwo Śląskie

Z terenów objętych przez Rzeczpospolitą Polską w czerwcu 1922 roku utworzono województwo śląskie. Zgodnie z uchwalonym 15 lipca 1920 roku przez Sejm Ustawodawczy RP Statutem Organicznym województwo śląskie jako jedyna jednostka administracyjna w Polsce posiadało autonomię z odrębnymi organami władzy. Najważniejszym był Sejm Śląski, który miał szerokie kompetencje ustawodawcze, m.in. uchwalał odrębny dla województwa budżet. Organem wykonawczym była Śląska Rada Wojewódzka na czele z wojewodą, który posiadał większe uprawnienia niż inni wojewodowie.

Pod względem powierzchni województwo śląskie było najmniejsze w Polsce, zajmowało bowiem zaledwie 1,1 proc. terytorium kraju, ale było najgęściej zaludnione, bo zamieszkiwało w nim 4,4 proc. ludności Polski. Było też najlepiej rozwiniętym gospodarczo i najbogatszym województwem II RP.

POPULARNA MAPA WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

WYKRESIŁ I UZUPEŁNIŁ E. WOTJASZEWSKI
PODZIAŁKA 1:400.000

- OBRAZIENIE ZNAKÓW I KOLORÓW:**
- MIĘDZYNOCYFROWE**
- ⊙ miasto 100.000 mieszkańców
 - ⊙ 50 25.000 "
 - ⊙ 5 10.000 "
 - ⊙ 2 5.000 "
 - ⊙ miasteczko
 - ⊙ wieś
- TYP KOLORÓW:**
- ciemnoniebieski - wody powierzchniowe
 - niebieski - wody podziemne
 - szary - tereny zabudowane
 - zielony - tereny zielone
 - brązowy - tereny podmokłe
 - czarny - tereny podmokłe
 - biały - tereny podmokłe
- SIATKA KOORDYNACYJNA:**
- linie południowe
 - linie równoleżnikowe
 - linie przelotowe
 - linie graniczne państwa
 - linie graniczne województwa
 - linie graniczne powiatu
 - linie graniczne gminy
 - linie graniczne wsi
 - linie graniczne gospodarstw
 - linie graniczne gospodarstw
 - linie graniczne gospodarstw
- NAKŁAD I Drukarnia Zakładu Wydawniczo-Reprodukcyjnego "ŚWIATŁODRUK" KATOWICE, KOPERCZYŃSKA 1

➤ Pierwsze posiedzenie Sejmu Śląskiego w dniu 10 października 1922 roku, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

➤ Mapa województwa śląskiego, zbiory Biblioteki Narodowej w Warszawie

- ▶ Polsko-niemieckie przejście graniczne pomiędzy Bytomiem i Królewską Hutą (obecnie Chorzów), zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego
- ◀ Pamiątkowa plakietka z 1922 roku upamiętniająca objęcie Górnego Śląska przez Rzeczpospolitą Polską, zbiory Muzeum Śląskiego w Katowicach

”

*Nareszcie wybiła dla nas wolności godzina!
Polska obejmuje już przyznaną jej część Górnego
Śląska, a we wtorek, dnia 20 czerwca przed
południem wkroczy na Śląsk Wojsko Polskie,
aby go połączyć z Ojczyzną*

*(odezwa Komitetu Przyjęcia Wojska Polskiego
z 19 czerwca 1922 roku)*

”

Musimy pokazać światu, żeśmy godni połączenia z Rzeczpospolitą, żeśmy na to wielkie szczęście zasłużyli, że jak byliśmy gotowi za kraj nasz walczyć i umierać, tak samo potrafimy dla niego żyć i dla jego dobra wytrwale pracować. Gdy więc władze polskie obejmą rządy na Śląsku, muszą tu zapanować spokój, porządek i poszanowanie prawa

(odezwa wojewody śląskiego Józefa Rymera z 19 czerwca 1922 roku)

**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**

ISBN 978-83-8229-556-6